

JUNI 2026 · FOLKEVERSJON AV DEN ØKONOMISKE ANALYSEN AV SORTLAND KOMMUNE

Hva skjer med pengene i Sortland?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Sortlands økonomi fant. Og Sortland har en alvorlig tvist: en kommune som har **brukt opp sparekontoen** for å dekke år på år med underskudd — og som nå må stramme kraftig inn for ikke å havne under statlig kontroll.

-4,0 %

kommunen brukte mer enn den tjente i 2025 — et minus, ikke et pluss. Et underskudd som har vart flere år

1,4 %

sparekontoen er nesten tom. For bare to år siden var den på over 150 millioner — pengene er brukt opp på underskudd

56 mill.

så mye mer enn forventet bruker kommunen på sosialhjelp. Sortlands ene store «dyre unntak» — forklart på side 3

Tenk på kommunen som en husholdning: Sortland «tjener» greit — skatt, statlige overføringer og eiendomsskatt. Men i flere år har familien **brukt mer enn den tjener**, og dekket gapet ved å tømme sparekontoen. Nå er den nesten tom. Samtidig har familien tatt opp store lån for å bygge — og lånet er nesten doblet siden 2016. I motsetning til mange rike kommuner har Sortland **ingen «arvefond»** i aksjer å lene seg på. Derfor må familien nå kutte hardt i hverdagsutgiftene og selge eiendeler — ellers risikerer den å bli satt under «statlig økonomisk formynderi» (ROBEK).

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne rapporter og budsjetter, presse og tilsyn). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger — og er ærlig om at kildene for en liten kommune som Sortland er tynnere enn for de store. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Sortland bruker omtrent som forventet på de store tjenestene — men mer på sosialhjelp

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Sortlands faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Sosialhjelp m.m.	56 mill. mer	Sortlands eneste store «dyre unntak». Les neste side
Administrasjon («byråkratiet»)	23 mill. mer	Ligger stabilt over forventet
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	16 mill. mer	Over forventet, og økende
Barnehage	7 mill. mer	Litt over forventet
Grunnskole	omtrent på forventet	Verken over eller under av betydning
Barnevern	5 mill. mindre	Under forventet (men en interkommunal tjeneste — usikkert tall)
Eldreomsorg og hjemmetjenester	20 mill. mindre	Drives nøkternt — men eldrebølgen vil presse dette opp

Det viktige: Sortland bruker *ikke* for mye på de store tjenestene. Eldreomsorg og skole drives nøkternt — på eller under det befolkningen tilsier. Kommunens problem er ikke et «sløse-problem» på velferd. Problemet er at **kommunen i flere år har brukt mer enn den tjener** og nå har tom sparekonto og høy gjeld (les side 4). Det ene stedet forbruket virkelig stikker seg ut er sosialhjelpen — og det handler ikke om raushet, men om reelle behov (les side 3).

Regnestykket viser altså at Sortland er en **nøktern kommune med ett dyrt unntak: sosialhjelp**. De fleste tror penger forsvinner i sløsing på de store tjenestene. I Sortland er det motsatt — de store tjenestene drives stramt. Det er pengesekken som helhet som ikke går rundt, og sosialhjelpen som skiller seg ut. Begge deler forklarer vi på de neste sidene.

Hvorfor bruker Sortland mer enn forventet på sosialhjelp?

Statens regnestykke forventer at en kommune som Sortland skal bruke et visst beløp på sosialhjelp. Sortland bruker mer enn det — hele 56 millioner over forventet, det klart største avviket i hele kommuneøkonomien. Det handler ikke om at Sortland deler ut penger lett. Forklaringen ligger et annet sted.

- **Sortland er regionsenteret i Vesterålen.** Som «hovedstad» i regionen trekker Sortland til seg mennesker fra hele området — også de som sliter. Levekårsutfordringene i Vesterålen samler seg her, ikke i nabokommunene. Det er prisen ved å være regionsenter.
- **Kommunen tar imot flyktninger.** Sortland bosetter flyktninger etter avtale med staten (IMDi) og driver eget introduksjonsprogram. Nyankomne trenger ofte støtte den første tiden, og det slår direkte inn på sosialhjelpsutgiftene.
- **Gjelds- og boligproblemer.** NAV Sortland har meldt om en klar økning i behovet for økonomisk sosialhjelp — folk som mangler penger til livsopphold, bolig eller som har havnet i gjeldsproblemer. I 2024 måtte kommunen styrke budsjettet med 2,45 millioner nettopp her.

Kort sagt: Det er ikke lokal raushet som gjør sosialhjelpen dyr i Sortland. Det er en blanding av rollen som regionsenter, mange flyktninger og folk med gjeld og boligproblemer — altså i stor grad forhold kommunen i liten grad bestemmer over selv. Behovet er reelt og etterspørselsdrevet.

Et gammelt varsko: Det eneste statlige tilsynet vi fant for Sortland er gammelt — fra 2012 — og gjaldt nettopp NAV. Den gang fant staten at kontoret ikke kartla godt nok hvilke behov **barn** hadde når familien søkte om sosialhjelp. Funnet er gammelt, men det traff samme området der kommunen i dag bruker mest over forventet. Det kan tyde på at tjenesten som forvalter disse pengene historisk har stått svakere enn de andre. (Vi fant ingen ferske tilsyn for Sortland — verken på sosial, helse eller barnevern — så bildet er usikkert.)

Sosialhjelpen er altså ikke et tegn på sløsing, men et spill av at et regionsenter også samler de som trenger hjelp. Den utfordringen forsvinner ikke ved å kutte i selve utbetalingene — de er en rettighet. Den løses ved å jobbe med årsakene: arbeid, kvalifisering og oppfølging.

Tom sparekonto, høy gjeld — og fare for statlig kontroll

1,4 %

så lite er igjen på sparekontoen. For to år siden var den på 15,5 % (over 150 mill.) — nå er den nesten tom

−4,0 %

kommunen gikk i minus i 2025 — som året før. Et underskudd som har vart flere år på rad

94 %

kommunens lån tilsvarer nesten en hel årsinntekt — gjelden er nesten doblet siden 2016

Her er den ærlige historien. Sortland har i flere år brukt mer enn den tjener, og dekket gapet ved å tappe sparekontoen.

Sparekontoen er spist opp — og det finnes ingen «arv»

Ved inngangen til 2023 hadde Sortland over **150 millioner** på sparekontoen (kalt «disposisjonsfondet»). Bare to år senere er det nede i rundt 46 millioner — pengene er brukt opp for å dekke underskudd. Mange rike norske kommuner har i tillegg et eget «arvefond» fra salg av for eksempel kraftaksjer, som de kan leve av avkastningen på. **Sortland har ikke noe slikt fond.** Soliditeten var bygd på god drift — og den driften går nå i minus. Ordføreren har advart åpent om at hvis dette fortsetter, kan kommunen havne på «**ROBEK-lista**»: en liste over kommuner som er satt under statlig økonomisk kontroll og må ha staten med på laget for større beslutninger.

Høy gjeld og harde kutt

Samtidig har Sortland tatt opp store lån for å bygge — skole, flerbrukshall, vei, demning. Gjelden er nesten doblet siden 2016, og renter og avdrag spiser opp en stor del av de frie inntektene. Derfor må kommunen kutte hardt. I motsetning til en kommune som Asker, som tar **målrettede** valg, gjør Sortland mest **flate kutt**: alle avdelinger får mindre å rutte med (over 10 millioner til sammen), rundt 10 lærerstillinger fjernes fra høsten 2026, eiendommer overføres til et eget kommunalt selskap, og kommunen planlegger å selge bygg for rundt 85 millioner. Kommunen inviterer også private inn i skole, barnehage og omsorg. Opposisjonen (Rødt og SV) kaller det «privatisering og velferdskutt».

Den manglende muligheten: Mange rike kommuner kunne hentet inn mer penger ved å innføre eiendomsskatt. Men Sortland **har allerede eiendomsskatt** — rundt 42 millioner i året. Den inntektskilden er altså alt i bruk. Det betyr at kommunen har lite igjen å «skattlegge seg ut av» underskuddet med, og at den i stedet må kutte i tilbud og selge eiendom. Eiendomssalget gir penger én gang — det hjelper på gjelden, men løser ikke at den løpende driften går i minus.

Det ærlige bildet er altså verken «Sortland er blakk i morgen» eller «alt går bra». Det er en kommune som har brukt opp bufferen sin, har høy gjeld og et underskudd som vedvarer — og som nå tar harde grep for å snu kursen før staten griper inn.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Sortland et **underskudd** (minus 4,0 %) — kommunen brukte mer enn den tjente, som året før. Det anbefalte nivået er pluss 1,75 %, så Sortland ligger langt unna.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Sortland: bare 1,4 % — nesten tomt. For to år siden var det 15,5 % (over 150 millioner), men det er brukt opp for å dekke underskudd.

ROBEK

En liste over kommuner som er i økonomisk ubalanse og settes under statlig kontroll. Da må kommunen ha godkjenning fra staten for større låneopptak og vedtak. Sortlands ordfører har advart om at kommunen kan havne her hvis underskuddene fortsetter.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Sortland rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at de store tjenestene drives på behov, mens sosialhjelpen ligger langt over.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Sortlands gjeld tilsvarer rundt 94 % av en hel årsinntekt — nesten doblet siden 2016, og en viktig grunn til at kommunen må stramme inn: renter og avdrag spiser opp inntekter.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Sortland **har** den allerede — rundt 42 millioner i året. Derfor er ikke «innfør eiendomsskatt» en ubrukt mulighet her, slik den er i en del rikere kommuner.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Noen 2024/25-tall (underskudd, sparekonto) kommer fra kommunens egne uttalelser og presse, og bør bekreftes mot det vedtatte årsregnskapet.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Sortlands egne årsrapporter og budsjetter, lokalpresse (blv.no, vol.no) og statlige tilsyn. Hver tallpåstand er forsøkt sporet til kilden. For en liten kommune som Sortland er enkelte kilder tynne eller utdaterte — den tekniske rapporten er ærlig om hva som *ikke* ble funnet (for eksempel ferske revisjoner og tilsyn).

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tall i millioner kroner der annet ikke er sagt; hovedår 2025 (2024 som sammenligning). Viktig presisering: når analysen sier at noe koster «mindre enn forventet», betyr det ikke at tilbudet er dårlig — det kan være bevisst, nøktern drift. Og når sosialhjelp koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes reelle behov bak tallene. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.